

IN LIBROS POSTERIORUM.

Sæpius a nobis dictum est cur libri isti Posteriorum analyticorum ab Aristotele intitulentur. Vocantur enim analytici, id est resolutorii quia docent resolvere demonstrationem et scientificum processum in sua principia; hoc enim est proprie scire, id est resolvere rem in causas et principia. Vocantur autem posterioristice resolutionis, quia agunt de resolutione scientifica ex parte materiæ, ad differentiam resolutionis seu analysis prioristice, quæ agit de resolutione ex parte formæ syllogisticæ, de qua agit Aristoteles in lib. Priorum, et nos in Summulis. Unde constat materiam horum librorum esse demonstrationem, quæ est syllogismus scientificus, quatenus in ea considerantur conditiones materiæ, ex qua debet constare demonstratio, scilicet ex propositionibus necessariis et per se, quibus evidenter infertur, aut probatur conclusio, quatenus intellectus convincitur clare ad assentiendum conclusioni ex vi talis probationis et mediis.

SUMMA TEXTUS UTRIVSQUE LIBRI.

Dividit ergo Aristoteles tractatum posterioristicum in duos libros. In primo agit de demonstratione secundum se. In secundo, de ejus causis, seu principii, id est, vel primis et supremis principii, vel mediis, sicut est definitio in questione quid sit. Primus liber per xxvii capita distri-

buitur. Secundus per xviii, licet apud alios per xiii.

Circa librum primum :

In i libro agit de demonstratione, quæ est syllogismus efficiens scientiam, usque ad c. xxiii; deinde a cap. xxiii usque ad xxvii agit de ipso ejus effectu, qui est scientia, tam secundum se, quam comparative ad opinionem et solertiam, quæ est promptitudo quædam ad inveniendum medium, seu probationem.

Igitur in i capite agit de his, quæ prærequiruntur et præcognosci debent ante demonstrationem, ostendens quod omnis doctrina et disciplina, id est cognitio per discursum comparabilis, ex aliqua præexistente cognitione fit; et statuit duas debere præcedere præcognitiones, scilicet: An sit aliquid, et quid sit; tria vero esse præcognita, scilicet de subiecto, quid sit, de propria passione, an sit, de principiis per quæ demonstratur, quod vera sint.

In ii cap. definit scientiam et demonstrationem, et principium, licet plenius de principiis agatur in c. vii. Scientia definitur sic: Scire est cognoscere causam ob quam res est, et quoniam illius causa est, et fieri non potest ut aliter se res habeat; ubi definitur actus sciendi, non habitus. Demonstratio definitur duplè iter. Primo sic: Demonstratio est syllogismus efficiens scire. Secundo sic: Demonstratio est syllogismus constans

ex veris, primis, immediatis, prioribus, notioribus, causisque conclusionis. Principium definitur sic: Est propositio immediata, id est, quæ non est altera prior, seu quæ caret medio ut probetur. Dividitur propositio immediata, seu principium in positionem et dignitatem. Positio dicitur illa, quæ demonstrari non potest per aliquod medium, seu idem est quod propositio immediata. Dignitas vero est propositio immediata maximæ certitudinis, et in quolibet intellectu invenitur, ut: Quodlibet est vel non est. Adhuc positio dividitur in suppositionem et definitionem. Suppositio est ipsa propositio per se nota, significans esse, vel non esse. Definitio vero est id quod explicat quidditatem, et se habet ut medium probans, ideoque inter principia numeratur non ut propositio, sed ut medium.

In c. iii excludit duos errores extremos circa scientiam. Primus dicebat: Nullius rei est scientia, quia aut est processus in infinitum in principiis sciendi, aut statur in aliquo. Primum esse non potest, quia infinita non est pertransire. Secundum tollit scientiam, quia illud principium, in quo sistitur, non scitur cum careat medio quo sciatur, et sic ignoratur. Secundus error dicebat: Omnium est scientia, quia illud ultimum principium, in quo sistitur, rursus demonstratur per conclusionem, quia fit circulus in demonstrationibus. Solvit utrumque Philosophus, dicens contra primos principia non demonstrari, sed per se et ex terminis nota esse. Contra secundos, non esse circulum demonstrando, quia sic innotesceret principium per conclusionem, quæ de se est ignotior, sicque conclusio respectu principii esset notior et ignotior, prior et non prior.

In c. iv primo ponit demonstrationem debere constare ex necessa-

riis: explicat autem quid requiratur ut aliquod prædicatum sit necessarium, scilicet quod sit de omni, id est universaliter conveniens, et per se. Unde definit quid sit prædicatum de omni, et distinguit modos dicendi per se, et prædicatum universale, sive secundum quod ipsum. Prædicatum de omni dicitur: quod non cuidam inest, et cuidam non inest, nec aliquando competit, aliquando non, sed semper atque omni competit. Prædicatum per se dicitur vel per se in prædicando, vel per se in existendo, vel per se in causando. Per se in prædicando duobus modis. Primo modo est, quando prædicatum est de quidditate et essentia subiecti, ut animal respectu hominis. Secundo modo est, quando subiectum est de ratione prædicati, seu quando propria passio dicitur de subiecto, ut: Homo est risibilis. Tertio modo dicitur per se quod per se existit, ut prima substantia. Quarto modo per se dicitur, quod propter ipsum inest, id est, quod propriam rationem causandi significat, ut: Medicus sanat, ædificator ædificat, per accidens autem, quod non propter ipsum, ut: Album ædificat. Denique prædicatum universale, sive secundum quod ipsum, est quod omni et per se inest, et convertibiliter cum subiecto, ut: Homo est rationalis, vel homo est risibilis.

In c. v proponit modos quibus contingit errare, seu decipi circa prædicatum universale, sive secundum quod ipsum; tradit vero documentum ad cognoscendum prædicatum universale, scilicet, si prædicatum conveniat subiecto sublatis omnibus quæ ad essentiam subiecti non pertinent, sublato vero subiecto, si primo prædicatum auferatur, illud convenit secundum quod ipsum.

In c. vi probat pluribus rationibus demonstrationem constare ex necessariis et per se. Additque ex

contingentibus posse sequi necessarium, sicut ex falso verum, sed non probari; ex necessariis autem solum sequi necessarium.

In c. vii probat demonstrationem constare debere ex propriis, non ex alienis, quia constat ex his quæ sunt per se, et non sufficit quod ex communibus procedatur.

In c. viii idem prosequitur quod in vii, et addit Metaphysicam esse scientiam generalem, quia communissime tractat, traditque principia. Adverte tamen quod apud aliquos, ut in textu Cajetani, caput octavum per plura capita dividitur usque ad undecimum, cum tamen apud Conimbricenses et alios caput vii comprehendat totum textum, qui in Cajetano est usque ad caput xi.

In c. ix, apud alios viii, apud alios xi, agit de principiis communibus et propriis. Principia enim sunt ea quæ demonstrari non possunt; et quædam simpliciter, id est in nulla scientia, et tales sunt dignitates; alia in aliqua particulari scientia, in qua caret medio probante, ut sunt positiones, seu definitiones; et quædam sunt principia communia, id est pluribus scientiis deservientia, alia propria, id est alicui determinatæ scientiæ deservientia. Principia communissima sunt sicut illud: De nullo verum est idem affirmare vel negare, de quolibet idem affirmare vel negare contingit.

In c. x explicat quomodo in quolibet scientia sint propriæ interrogationes, quomodo item differant demonstrator et dialecticus, quod dialecticus cumulat varia media, non demonstrator.

In c. xi distinguit scientiam, seu demonstrationem quia et propter quid, scientiam item subalternatam et subalternatam. Scientia propter quid est, quæ scit per causam proximam; scientia quia, per causam remotam, vel per effectum.

A c. xii usque ad xxiii exclusive, tractat aliqua ad demonstrationem pertinentia, ut quod prima figura sit aptior demonstrationi, quomodo demonstrationi contrarietur syllogismus erroneus, quod non sit processus in infinitum in demonstrationibus, quomodo propositiones mediatae ad immediatas possint reduci, denique quomodo inter se comparentur demonstratio universalis et particularis, affirmativa et negativa.

In c. xxiii incipit agere de effectu demonstrationis, qui est scientia. Et primo affirmat unam scientiam esse certiorē alia. Secundo dicit illam scientiam esse unam, quæ circa unum genus, seu subjectum versatur, esse vero scientias diversas, quæ diversis principiis utuntur.

In c. xxvi (aliis duobus omissis, quæ difficultatem non habent) comparat Aristoteles scientiam cum opinione; et dicit convenire in hoc quod possunt esse de objecto aliquo modo eodem; differre vero, quia scientia est de immutabilibus, opinio de mutabilibus, deinde vero, quia de eodem objecto non possunt esse in eodem homine.

In ultimo capite confert scientiam cum solertia, dicitque solertiam esse promptam conjectationem medii, seu facilitatem inveniendi medium ad probandum, unde ad ipsam pertinet respicere media, ad scientiam vero conclusiones.

Circa librum secundum.

In hoc libro agitur de causis, seu principiis demonstrationis, tam ex parte medii seu definitionis, quam ex parte primorum principiorum indemonstrabilium. De his ultimis, scilicet de principiis primis agit in ultimo capite, de medio vero demonstrationis, in reliquis antecedentibus.

Qui autem accuratam textus aristotelici explanationem desiderat, extat lucidissima apud D. Thomam circa utrumque librum, et latior apud Cajetanum.

Ordo disputandi.

Totam ergo materiam posterioristica resolutionis, quæ præcipue agit de demonstratione, ad quatuor præcipua capita, seu quæstiones reducimus. In i agimus de prærequisitis ad demonstrationem, scilicet de præcognitis et præmissis. In ii, de ipsa quidditate demonstrationis. In iii, de ejus effectu, scilicet scientia, tam secundum se, quam comparative ad opinionem et fidem. In iv, de unitate et distinctione scientiarum.

QUÆSTIO XXIV.

DE PRÆCOGNITIS ET PRÆMISSIS.

ARTICULUS I.

Explicatur quid sint præcognita et prænotiones.

Circa præcognita quatuor tradit Philosophus: Primum, tanquam fundamentum et radix aliorum, est quod omnis doctrina, et omnis disciplina intellectiva ex præexistenti cognitione fit. Et dicitur intellectiva ad distinctionem sensitivæ; neque enim omnis sensitiva ex præexistenti cognitione oritur, sic enim procederetur in infinitum, sed sistitur in cognitione sensus externi, quæ non oritur ex alia priori cognitione. Secundum est quod præcognita, quæ præsupponi debent ad omnem disciplinam et doctrinam, sunt tria, scilicet subjectum, passio, et præmissæ, seu principia; ex

his enim fabricatur demonstratio; demonstramus enim passionem de subjecto per aliqua principia magis nota. Præcognitio autem, id est id quod de talibus præcognitis præcognoscendum supponitur, est duplex, scilicet: an sit aliquid, et quid sit. Sed quia principia sunt aliquod complexum, et non simplex, non cognoscitur de illis an sint, et quid sint, sed quod vera sint. Principia enim demonstrationis, cum non solum inferant, sed etiam probent ejus veritatem, oportet quod vera sint. Tertium est dari ordinem inter præcognitiones; non quidem ex parte subjecti et passionis, sed ex parte principiorum, seu præmissarum, quia major potest cognosci prius tempore, quam conclusio, minor autem simul cum illa. Quartum denique est, quod conclusio non potest præcognosci formaliter, siquidem demonstratur, sed solum virtualiter, quia præcognoscuntur præmissæ, in quibus virtualiter est conclusio.

Circa ista duo ultima non est in præsentibus disputandum; nam hoc quartum dictum caret difficultate; de tertio vero agemus in iii articulo. Et ideo solum duo priora dicta restant explicanda.

Circa primum, advertenda sunt duo: Primum est quod nomine doctrinæ et disciplinæ intellectivæ est dissensio inter auctores quid intelligatur: an de omni cognitione absolute, an solum de discursiva, vel scientifica. Et licet posset intelligi quod omnis cognitio intellectiva oritur ex alia, quatenus secunda operatio oritur ex prima, et prima apprehensio ex sensitiva; tamen hoc non conducit ad intentum Philosophi, sed solum loquitur de cognitione probativa modo rationali et discursivo, sive scientificæ, sive probabiliter, ut sumitur ex D. Thoma, i Post. lec. 1. Et dicitur doctrina